

Holbergsgade 6
DK-1057 København K

T +45 7226 9000
F +45 7226 9001
M sum@sum.dk
W sum.dk

Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg

Dato: 7. april 2015
Enhed: Primær Sundhed
Sagsbeh.: SUMBGB
Sags nr.: 1300459
Dok nr.: 1676956

Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg har den 25. marts 2015 stillet følgende spørgsmål nr. 26 (L 137 – forslag til lov om ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (fastlæggelse af mindreårige psykiatriske patienters retsstilling, indførelse af ny formålsbestemmelse, skærpede kriterier for tvangsfiksering, ændring af kriterierne for åbning og kontrol af post, undersøgelse af patientstuer og ejendele, samt kropsvsitation m.v.)), som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Sundhedsudvalget.

Spørgsmål nr.26:

”Vil ministeren redegøre for, hvordan man håndterede spørgsmål om børns rettigheder i psykiatrien før lovændringen i 2006? Vil ministeren sende udvalget opgørelser over tvangsforanstaltninger og magtanvendelse overfor børn før 2006 i det omfang opgørelserne foreligger? ”

Svar:

Efter lov nr. 331 af 24. maj 1989 om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien fremgår det af § 1, stk. 2, at der ved tvang forstås anvendelse af foranstaltninger, som patienten modsætter sig.

Af kommentaren til lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien af Poul Dahl Jensen og Jørgen Paulsen fra 1991 fremgår det vedrørende definitionen af tvang s. 36:

”Det følger af bestemmelsen i § 1, stk. 2, at der ved tvang forstås anvendelse af foranstaltninger og midler – være sig indlæggelse, fortsat ophold, behandling, fiksering m.v. – som den pågældende patient modsætter sig.

En foranstaltning er herefter frivillig, hvis patienten udtrykkeligt samtykker, uanset at patienten ikke besidder den fornødne habilitet til, at samtykket i andre retlige sammenhænge ville blive accepteret som gyldigt. En foranstaltning anses også som frivillig – eller rettere som ikke-tvungen – hvis patienten hverken verbalt eller i sin adfærd protesterer mod foranstaltningen, men f.eks. forholder sig passiv.

Begrebsbestemmelsen i § 1, stk. 2, indebærer en begrænsning af tvangsbegrebet og en tilsvarende udvidelse af frivillighedsbegrebet i forhold til sædvanlig juridisk teori, hvor der normalt stilles krav om gyldigt samtykke som betingelse for, at der foreligger frivillighed. ”

For så vidt angår mindreårige under 18 år fremgår det af kommentaren s.40.:

”På baggrund af forarbejderne må det konstateres, at der ikke med vedtagelsen af den nye psykiatrilov er tilsigtet nogen særlige ændringer i retstilstanden for så vidt angår spørgsmålet om lovens anvendelse på mindreårige psykiatriske patienter.”

Retstilstanden sammenfattes i kommentaren side 40:

”Motsætter forældremyndighedens indehaver sig, at den mindreårige indlægges, behandles eller tilbageholdes på en psykiatrisk afdeling, må der i givet fald gås frem efter bistandslovens § 123. Det vil dog næppe være udelukket at anvende psykiatrilovens bestemmelser, hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.

...

Er forældremyndighedens indehaver og vedkommende læge enige om, at indlæggelse og behandling af den mindreårige er nødvendig, men den mindreårige protesterer imod det, har det betydning, om den mindreårige anses for habil til at protestere ligesom det har betydning, om den mindreårige er omfattet af psykiatrilovens tvangskriterier. Mindreårige mellem 15-18 år vil normalt blive anset for habile, mens mindreårige mellem 10-15 år afhængig af konkret modenhed, evne til at overskue konsekvenserne af protest o.lign. vil blive det. Mindreårige under 10 år vil kun helt undtagelsesvist kunne anses for habile i denne retlige relation.

Er en mindreårig, der efter det anførte anses for habil til at protestere mod indlæggelse og behandling, sindssyg eller i en tilstand, der ganske må ligestilles hermed, må lovens regler iagttages, herunder med hensyn til førelse af tvangsprotokol og beskikkelse af patientrådgiver.”

I 2006 blev tvangsdefinitionen ændret, således der ved tvang forstås anvendelse af foranstaltninger, for hvilke der ikke foreligger et informeret samtykke, jf. kap. 5 i sundhedsloven. Med ændringen blev psykiatrilovens grænser ændret for, hvornår en given foranstaltning er frivillig eller hvornår der modsat er tale om tvang i overensstemmelse med samtykkereglerne i sundhedsloven.

Med ændringen sikres det, at en foranstaltning i forhold til en patient, der ikke selv har afgivet et informeret samtykke, betragtes som en tvangsmæssig foranstaltning med mindre der foreligger et stedfortrædende samtykke.

I sundhedslovens § 17, stk. 1, fastsættes det, at en patient, der er fyldt 15 år selv kan give informeret samtykke. Forældremyndighedens indehaver skal til lige have information og inddrages i den mindreåriges stillingtagen.

Baggrunden for ændringen i 2006 var blandt andet, at grænserne for, hvornår behandling m.v. kan siges at være frivillig i sundhedslovens og psykiatrilovens forstand ikke var overensstemmende. Efter den daværende psykiatrilov ansås behandlingen m.v. som frivillig, hvis patienten forholdt sig passiv i forhold til et foreslået behandlingstiltag, mens der i henhold til sundhedsloven er krav om et informeret samtykke. Tærsklen for et gyldigt samtykke var efter psykiatriloven fra 1989 lavere for psykiatriske patienter end for patienter med somatiske lidelser.

En patient, der i henhold til reglerne i kapitel 5 i sundhedsloven på grund af inhabilitet ikke selv kan give informeret samtykke til behandling m.v. på grund af mindreårighed eller nedsat psykisk funktionsevne skal inddrages mest muligt i beslutningsprocessen, også selv om der er legale repræsentanter, dvs. forældremyndighedens indehaver, der er bemyndiget til at varetage patientens interesser gennem det informerede samtykke.

For at opsummere, så var retstilstanden med lovændringen i 1989, at såfremt en mindreårig mellem 10-15 år protesterede mod et indgreb, var det afgørende, om den pågældende mindreårige blev anset for moden i forhold til at forstå konsekvenserne ved sin protest. Det skal i den forbindelse fremhæves, at tærsklen i 1989 loven for, hvornår der var givet et samtykke var lavere, end hvad der gælder efter loven fra 2006, hvor der var krav om et informeret samtykke i forbindelse med tvangsdefinitionen.

- . / . Jeg vedlægger til Sundhedsudvalget orientering opgørelse over anvendelse af tvang i psykiatrien 2001-2013.

Med venlig hilsen

Nick Hækkerup / Birgitte Gram Blenstrup